
Recenzovaný článek

**Efektivita jazykového vzdělávání Centra
jazykového vzdělávání Univerzity obrany****Efficiency of Language Education at the Language
Center of the University of Defence****Mária Šikolová, Vladan Holcner****Abstrakt:**

Efektivita jazykových kurzů byla zkoumána v letech 2016-2019 metodami invence. Jazykový požadavek, který se v roce 2019 týkal 14 958 míst AČR (60,69 %), splňovalo 6 414 vojáků z povolání tj. 42,88 %. V kurzech připravujících na SLP 1111 a SLP 2222 plný požadovaný jazykový profil dosahuje 60 %, resp. 57 %. V kurzu SLP 3333 je dosaženo již úspěšnosti pouze 38 %. Z pěti skupin faktorů úspěšnosti jazykových kurzů byla hodnocena relativní významnost celkem 22 faktorů. Nejvíce kriticky významných faktorů se týká organizace jazykového vzdělávání; kriticky významné je rozřazovací testování studentů před kurzy, dále také flexibilita studia a znalost formátu zkoušky a kritérií hodnocení.

Abstract:

During the period between 2016 and 2019, the efficiency of language courses was scrutinized by invention methods. In 2019, the language requirements were set to 14 958 positions in the Czech Armed Forces (60.69 %). Out of the given number of positions, the language requirement was met by only 6 414 professional soldiers, i.e. 42.88 %. The results of the language courses vary a lot depending on the required level of language proficiency; the courses designed to prepare the learners for SLP 1111 and SLP 2222 had the success rate around 60 %, however, the success rate of the courses for SLP 3333 was rather lower (38 %). Out of five groups of factors affecting the success rate, the relative significance of 22 factors was assessed. Most of the critically significant factors concerned the organization of language education; some of the critically significant factors were as follows: placement testing, flexibility of the syllabus and familiarization with the exam format and assessment criteria.

Klíčová slova: Angličtina; výuka jazyka; faktor úspěšnosti; zkouška podle STANAG 6001.

Key words: English; Language Teaching; Factor of Success Rate; Examination in Accordance with STANAG 6001.

ÚVOD

Schopnost komunikovat v mezinárodním prostředí lze v současnosti považovat za jeden z nezastupitelných předpokladů úspěchu.¹ V činnostech spojených se zajišťováním obrany státu potřeba odpovídajících komunikačních schopností vystupuje do popředí; konkrétně v České republice je prioritní obrana státu postavena na koaličním přístupu, tedy na spolupráci českých ozbrojených sil s koaličními partnery v rámci Organizace seвероatlantické smlouvy (NATO). Schopnost komunikace společným jazykem, kterým je v prostředí NATO dominantně angličtina, podmiňuje nejen interoperabilitu Armády České republiky (AČR) při nasazení v mezinárodních operacích, ale i spolupráci s koaličními partnery v rovině plánování rozvoje schopností ozbrojených sil, nebo spolupráce na poli vyzbrojování či výcviku. Dalšího rozměru nabývá význam schopnosti komunikovat v anglickém jazyce v kontextu rozvoje pokročilých technologií, zejména autonomních², informačních a komunikačních systémů, a s tím souvisejícího nárůstu významu bezpečnosti v kybernetické doméně.³

Rezort Ministerstva obrany, respektive AČR, věnuje jazykovému vzdělávání dlouhodobě poměrně velkou pozornost. Na rozdíl od některých jiných zemí NATO (srovnání viz níže) poskytuje AČR široké spektrum jazykových kurzů, které se liší nejenom požadovanou cílovou úrovní, ale také délkou a účelem kurzů. Na základě zvláštního rozkazu ministra obrany jsou organizovány jazykové kurzy k získání tří různých úrovní řečových dovedností vyjádřených standardizovaným jazykovým profilem (Standardized Language Profile, dále SLP), které mohou být buď základní, nebo zdokonalovací. Dalšími typy kurzů jsou pak kurzy k udržení SLP a kurzy terminologické. Kurzy k získání SLP jsou povinně zakončeny jazykovou zkouškou podle NATO STANAG 6001. Jejich hodinové dotace se však liší; zatímco počet hodin v základním kurzu k získání nejnižší úrovně SLP 1111 v prezenční formě je 300 hodin a v základním kurzu k získání druhé úrovně SLP 2222 450 hodin, základní kurz k získání nejvyšší v AČR vyučované třetí úrovně SLP 3333 má hodinovou dotaci v prezenční formě v rozsahu 600 hodin. Na rozdíl od prezenčních kurzů mají kurzy v kombinované formě studia k získání všech úrovní (1-3) jednotnou hodinovou dotaci 300 hodin a kurzy zdokonalovací k získání SLP 2222 a SLP 3333 v prezenční formě mají 200 hodin. Kurzy k udržení jazykové úrovně a kurzy terminologické nejsou povinně ukončeny zkouškou podle NATO STANAG 6001 a jejich hodinové dotace nejsou explicitně stanoveny.⁴

Výše uvedený rozsah jazykových kurzů společně s individuálním jazykovým vzděláváním, ať již neformálními či podporovanými studijními centry jazykového vzdělávání,

¹ SNOW, D. M. *National Security for a New Era*. New York: Routledge, 2014. 402 s. ISBN 978-0-205-94122-3. s. 194-199.

² OLEJNÍČEK, A., ODEHNAL, J., HOLCNER, V., KRČ, M. Determinants of Military Robotics Proliferation. *Advances in Military Technology*, 13 (1), 2018. s. 71-86. ISSN 1802-2308.

³ SCHMIDT, N. Neither Conventional War, nor a Cyber War, but a Long-Lasting and Silent Hybrid War. *Obrana a strategie*. 14 (2), 2014. s. 73-86. ISSN 1214-6463.

⁴ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Rozkaz ministra obrany č. 108 ze dne 25. listopadu 2014 ve znění RMO č. 61/2015 Věstníku (1. novela), ve znění RMO č. 88/2015 Věstníku (2. novela), *Jazykové vzdělávání zaměstnanců v působnosti rezortu Ministerstva obrany*. Praha: Ministerstvo obrany, 2015.

a testováním jazykových kompetencí prezentuje zdrojovou náročnost, která je s jazykovým vzděláváním spojena jak na straně osob, které jazykové vzdělávání absolvují, tak i na straně organizačních celků, které vzdělávání zajišťují. Ze zdrojové náročnosti se odvíjí potřeba zabývat se otázkou úspěšnosti a tím i efektivit jazykového vzdělávání v rezortu Ministerstva obrany.

1 METODOLOGIE VÝZKUMU HODNOCENÍ JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

K výzkumu efektivit jazykového vzdělávání v Centru jazykového vzdělávání Univerzity obrany bylo k analýze hodnocení úspěšnosti výuky využito invenčních metod v rámci univerzitního workshopu. Základem výzkumu byly metody invenčního *brainstormingu*, které využívaly obecné poznávací vědní metody, používané v oblasti vzdělávání ke kvalitativnímu hodnocení. Metody invence spočívaly na primárním kvantitativním hodnocení vybraných statistických ukazatelů stavu jazykového vzdělávání za časové období 2016–2019, získaných základními statistickými výpočty. Cílem výzkumu bylo zhodnotit relativní úspěšnost jazykových kurzů, identifikovat faktory ovlivňující jejich úspěšnost, k faktorům přiřadit jejich relativní významnost a dále analyzovat, z jakých příčin jsou kriticky významné. V neposlední řadě bylo cílem výzkumu také navrhnout opatření s pozitivním potenciálem. V pěti skupinách faktorů úspěšnosti jazykových kurzů bylo analyzováno 22 faktorů potenciální interference.

Kvalitativní analýza využívala k hodnocení základy Delphi metody. Expertního posouzení otázky úspěšnosti rezortních jazykových kurzů se zúčastnilo celkem 34 expertů, zastupujících oddělení vzdělávací politiky odboru řízení lidských zdrojů Sekce státního tajemníka Ministerstva obrany, vedení Univerzity obrany v Brně, Jazykový institut Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Agenturu profesního rozvoje a podpory aktivit Ministerstva obrany, Velitelství výcviku-Vojenské akademie ve Vyškově, 4. brigádu rychlého nasazení AČR a všechna pracoviště Centra jazykového vzdělávání Univerzity obrany v Brně. Experti analyzující systém jazykového vzdělávání zastávali pozice od koncepčního řízení přes metodiku jazykového vzdělávání, výuku jazyků, testování jazykových kompetencí, administrativu a další podporu jazykového vzdělávání.

Workshop byl organizován v rámci 3 panelů *brainwriting pool* expertů, jejichž diskuze a formulace závěrů probíhala odděleně. Expertní panely se na základě připraveného zadání soustředily nejdříve na identifikaci faktorů ovlivňujících úspěšnost rezortních jazykových kurzů. Z důvodu koncentrace byla diskuze omezena na kurzy anglického jazyka a jejich úspěšnost, která byla vyjádřena procentem absolventů, kteří v prvním termínu zkoušky po absolvování kurzu dosáhnou ve všech čtyřech dovednostech požadované úrovně. Závěry diskusí jednotlivých panelů pak byly sumarizovány a prezentovány v plénu. Workshop diskutoval, ověřil a doplnil zjištění, která Centrum jazykového vzdělávání získává ze statistických zjištění formou dotazníkových šetření, týkajících se zpětné vazby od účastníků jazykových kurzů Centra a kandidátů zkoušek podle NATO STANAG 6001.

K lepšímu pochopení souvislostí výzkumu v oblasti jazykového vzdělávání se jako významné jeví objasnění různých typů jazykových testů k ověřování jazykových kompetencí.

Každý typ testu zjišťuje odlišný cíl. Pravděpodobně nejznámějším a nejčastěji používaným testem jsou testy typu *progress test* (test měřící pokrok, průběžný test) a *achievement test* (test výsledků výuky).⁵ Zatímco první zmíněný typ testu zjišťuje, zda a případně o kolik se zlepšily jazykové kompetence dané osoby, druhý typ testu ověřuje, do jaké míry daná osoba zvládla probrané učivo. Naproti tomu Hughes oba výše uvedené typy testů označuje jako test výsledků výuky (*achievement tests*) a dělí je dále na *progress achievement tests* a *final achievement tests*.⁶ V obou případech je cílem zjistit, zda a nakolik učící se zvládli učivo. Účelem dalšího typu testů - diagnostických testů - je zjistit, jaké silné a slabé stránky mají učící se. Testy mohou být velmi užitečné buď v individuálním přístupu k vyučovaným, nebo k jejich sebevzdělávání.⁷

Obecně se správné zařazení do jednotlivých úrovní jazykových kurzů děje na podkladě tzv. rozřazovacích testů (*placement tests*), které by měly odpovídat požadavkům výukových programů. Ne každý rozřazovací test je vhodný pro jakýkoliv jazykový program⁸.

Kromě testů administrovaných tradičně formou tužka – papír jsou jazykové testy v současnosti zadávány i s podporou moderních technologií. Například mezinárodně uznávaný jazykový testovací systém IELTS dává kandidátům na vybranou, zda skládat zkoušku tradiční formou, nebo s pomocí počítače (*computer-delivered testing*), kdy se části testu ověřující úroveň poslechu s porozuměním, čtení s porozuměním a písemného projevu uskutečňují na počítači. Speciálním druhem počítačově zadávaných testů je adaptivní testování za využití výpočetní techniky (*computer adaptive testing*), kdy se náročnost a případně struktura testu uzpůsobuje úrovni přezkušovaných osob.⁹

Co se týká uplatňování výše zmíněných typů testů v praktické výuce v rezortu obrany, tak průběžné testy jsou součástí plánů rezortní výuky a jejich výsledky jsou systematicky sledovány. Na rozřazení do jazykových kurzů se v podmínkách rezortu obrany v současné době používá americký rozřazovací test (*American Language Course Placement Test*), který sice nebyl zkonstruován k účelu rozřazování kandidátů do jazykových kurzů v AČR, ale jeho charakteristiky umožňují poměrně spolehlivé a správné rozřazení do kurzů nabízených v AČR. Nicméně samotná zkouška podle standardizační dohody NATO STANAG 6001 spadá do zcela jiné kategorie testů, a to do testů jazykové způsobilosti. Obecně lze říct, že cílem těchto testů je měřit úroveň jazykové způsobilosti bez ohledu na to, jakým způsobem, případně jak dlouho, si kandidát jazyk osvojoval.¹⁰ Co se týká používání počítačové techniky v ověřování jazykové úrovně podle STANAG 6001 v AČR, od začátku roku 2020 se kromě ústní části používá na zjišťování jazykové způsobilosti elektronický testovací informační systém ETIS (*computer delivered testing*).

⁵ CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno: Paido, 1999. 91 s. ISBN 80-85931-68-0. s. 16.

⁶ HUGHES, A. *Testing for Language Teachers*. Cambridge: University Press, 2013. 251 s. 978-3-12-533876-0. s. 13.

⁷ Ibid, s. 15-16,

⁸ Ibid. s. 16.

⁹ ČECHOVÁ, I., NEUBAUER, J., SEDLAČÍK, M. Computer-Adaptive Testing: Item Analysis and Statistics for Effective Testing. In: *Proceedings of the 13th European Conference on e-Learning ECEL-2014*. Copenhagen: Aalborg University Copenhagen, Denmark, 2014, s. 106-112. ISBN 978-1-910309-67-4.

¹⁰ Ibid. s. 11.

Zkoušky podle NATO STANAG 6001 nepoužívají k hodnocení jazykové způsobilost testy relativního výkonu (*norm-referenced tests*), ale testy absolutního výkonu (*criterion-referenced tests*). V prvním případě údaj, který nám testový výsledek poskytne, přidělí kandidátovi určité skóre a informaci, jaké byly jeho výsledky ve vztahu (ve srovnání) s výsledky jiných kandidátů v testované skupině, tj. např. že jeho výsledky ho zařadily do skupiny nejlepších 10 % kandidátů. Naproti tomu účelem druhého typu testů je zjistit, zda kandidát splňuje určitá předem stanovená kritéria. Výsledek testu tedy kandidáty neumísťuje do pořadí, ale stanovuje, zda kandidát daná kritéria splnil, či nesplnil. Zkouška podle NATO STANAG 6001 spadá právě do této kategorie. Proto pokud například absolvent jazykového kurzu poskytovaného v rámci AČR u zkoušky podle NATO STANAG 6001 neuspěje, či uspěje pouze částečně, tj. jenom v určitých dovednostech, neznamená to automaticky, že kandidát v kurzu nepracoval, nebo že kurz není správně navržený. Každý studující má totiž poněkud odlišnou úroveň vstupních znalostí a dovedností a tempo, kterým se zdokonaluje, je velmi individuální. Navíc samotná zkouška vůbec nezohledňuje aktivitu, motivaci, ani individuální schopnost učit se. Její výsledky pouze vypovídají o tom, zda konkrétní kandidát požadovaná kritéria splňuje či ne¹¹.

Zkoušku podle NATO STANAG 6001 lze pokládat za zkoušku vysoké důležitosti (*high-stakes test*), tj. za zkoušku, která může zásadně ovlivnit životy kandidátů. Světově uznávaná odbornice v oblasti jazykového testování Elana Shohamy se zamýšlí obecně nad zkouškami/testy a snaží se je vnímat z perspektivy zkoušeného. Jak uvádí, úspěch zkoušek velké důležitosti může někomu umožnit studium na kvalitní univerzitě, naopak neúspěch může jednotlivci zablokovat přístup na dobrou univerzitu a tedy vyústit v to, že jednotlivec nezíská kvalitní vzdělání. Myšlenku dále ilustruje na jiných konkrétních případech a dochází k závěru, že „je to často výkon u jednoho jediného testu, často při jedné příležitosti v určitém časovém bodu, který může vést k nevratným a dalekosáhlým rozhodnutím vysoké důležitosti¹²“.

2 STAV JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ V REZORTU MINISTERSTVA OBRANY

Jazykové vzdělávání zahrnující výuku a testování jazyků sehrává v rezortu Ministerstva obrany České republiky významnou roli. Klíčovým aktérem jazykového vzdělávání v rezortu Ministerstva obrany ČR je Centrum jazykového vzdělávání Univerzity obrany v Brně (dále CJV), které disponuje kromě svého sídla v Brně pracovišti dislokovanými na dalších pěti místech v ČR. Kromě CJV se na jazykovém vzdělávání v rezortu obrany podílí také Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové, Agentura profesního rozvoje a podpory aktivit, Vojenská akademie – Velitelství výcviku ve Vyškově a 4. brigáda rychlého nasazení v Žatci.

¹¹ CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno: Paido, 1999. 91 s. ISBN 80-85931-68-0. s. 15-16.

¹² SHOHAMY, E. *The Power of Tests*. Longman, Pearson Education Limited, 2001. 181 s. 0-582-42335-X. s. 15-16.

Ve srovnání se zahraničím je délka a typy kurzů v ČR daleko rozmanitější, např. v Chorvatsku je počet hodin pro kurzy na všechny úrovně 330 hodin (pro srovnání v ČR je to přibližně hodinová dotace kurzů na SLP 1111). Naproti tomu v Bulharsku mají sice intenzivní kurzy na všechny úrovně stejnou hodinovou dotaci (480 hodin), avšak kromě intenzivních kurzů nabízejí také další typ kurzů (*refresher*) u všech úrovní výuky, a to s hodinovou dotací 120 hodin. Hodinová dotace intenzivních jazykových kurzů ve Slovenské republice je 570 hodin v kurzech na úrovni 1 a 2, a dokonce 760 v kurzech na úrovni 3. Co se týká jazykových kurzů v Maďarsku, tak na úrovni 1 existují kurzy intenzivní (500 hodin) a neintenzivní (300 hodin), na úrovni 2 jsou to kromě kurzů intenzivních (500 hodin) a neintenzivních (300 hodin) také kurzy zaměřující se pouze na dvě dovednosti (120 hodin), a konečně na úrovni 3 se organizují kurzy intenzivní v rozsahu 250, 500 a 700 hodin, jakož i kurzy se zaměřením na dvě dovednosti (120 hodin).¹³

V rezortu obrany ČR jsou výše uvedené typy kurzů poskytovány zejména vojákům z povolání, kteří nesplňují jazykový požadavek na daném systemizovaném místě a dále občanským a státním zaměstnancům působícím v rezortu. Co se týká jazykového vzdělávání studentů Univerzity obrany připravujících se na kariéru důstojníka Armády České republiky, je požadavek na výstupní úroveň jazykových kompetencí zahrnut ve studijních plánech příslušných studijních programů. Všichni studenti dosahují před absolvováním magisterského studia na Univerzitě obrany minimálně úroveň 2 v anglickém jazyce ve všech dovednostech a úroveň 1 v druhém jazyce, také ve všech dovednostech.

Přesné a aktuální údaje týkající se stavu plnění jazykových požadavků v AČR nejsou běžně dostupné, parciální a časově omezené údaje poskytuje např. Statistická ročenka 2017, která uvádí, že „z celkového počtu plánovaných jazykových požadavků (úrovní jazykových znalostí) na služebních místech pro vojáky z povolání v počtu 14 664 splnilo stanovený kvalifikační jazykový požadavek 5 456 (37,2 %) vojáků.“ Stanovené jazykové požadavky nesplňovalo v roce 2017 celkem 9 208 vojáků (62,8 %).¹⁴

V roce 2018 došlo k mírnému nárůstu celkového počtu plánovaných jazykových požadavků (úrovní jazykových znalostí) na služebních místech pro vojáky z povolání na 15 117 (meziroční nárůst o cca 3 %), z nichž jazykový požadavek splnilo 6 771 (44,8 %) vojáků (zlepšení ve srovnání s rokem 2017, kdy to bylo 5 456 vojáků – 37,2 %). Počet vojáků z povolání, kteří jazykový požadavek nesplnili, poklesl téměř o tisícovku z 9 208 (62,8 %) v roce 2017 na 8 346 (55,2 %) vojáků v roce 2018. Dalším relevantním údajem v této souvislosti je skutečnost, že zatímco v roce 2017 bylo propuštěno s jazykovou znalostí 355 vojáků (37,5 %) z celkového počtu 946 propuštěných vojáků, v roce 2018 byl počet propuštěných vojáků bezmála o 50 vyšší (994) a také počet vojáků s jazykovou znalostí z celkového počtu propuštěných vojáků byl vyšší o něco více než 50 (410 vojáků, 41,3 %).¹⁵

¹³Pozn.: Vychází z výsledků dotazníkového šetření „*Course Syllabus Design*“, organizovaného Centrem jazykového vzdělávání Univerzity obrany v Brně v roce 2019.

¹⁴ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2017*. Praha: Agentura personalistiky AČR, 2018. s. 38.

¹⁵ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2018*. Praha: Agentura personalistiky AČR, 2019. s. 38.

Oddělení vzdělávací politiky odboru řízení lidských zdrojů Sekce státního tajemníka Ministerstva obrany uvádí (září 2019) celkový počet vojáků z povolání na systemizovaných místech 24 645, přičemž stanovený jazykový požadavek má na systemizovaném místě 14 958 (60,69 %). Z daného počtu v září 2019 splňovalo tento požadavek 6 414 vojáků z povolání (42,88 %).

Uvedený údaj konstatuje celkový současný stav v rezortu obrany ČR, resp. AČR, avšak při sledování efektivity jazykového vzdělávání je důležité zabývat se zejména úspěšností vlastních jazykových kurzů. U kurzů, které realizuje Centrum jazykového vzdělávání, se tato úspěšnost systematicky sleduje a podniká se průběžně řada kroků k jejímu zlepšení. Za úspěšného je považován každý absolvent zkoušky, který uspěje u zkoušky podle NATO STANAG 6001 ve všech čtyřech řečových dovednostech, a to v prvním termínu zkoušky bezprostředně po ukončení kurzu.

Přehled výsledků absolventů základních kurzů anglického jazyka Centra jazykového vzdělávání za období od roku 2016 do června 2019 předkládá tabulka 1 a vizuálně přibližuje graf 1. Relativně vysokou míru úspěšnosti u standardizované zkoušky vykazují absolventi kurzů na SLP 1111; u těchto kurzů se za sledované období úspěšnost téměř zdvojnásobila. U kurzů na SLP 2222 došlo z výchozí úrovně úspěšnosti 20 % v roce 2016 k výraznému posunu na úroveň až 57 % v 1. pololetí roku 2019. Absolventi kurzů CJV na SLP 3333, spojených s tradičně nejobtížnější zkouškou, zaznamenali rovněž signifikantní nárůst úspěšnosti, a to z 10 % v roce 2016 na 38 % v polovině roku 2019. V další části článku jsou uvedeny faktory, jejichž ovlivňováním Centrum jazykového vzdělávání usiluje o zvyšování úspěšnosti jazykových kurzů.

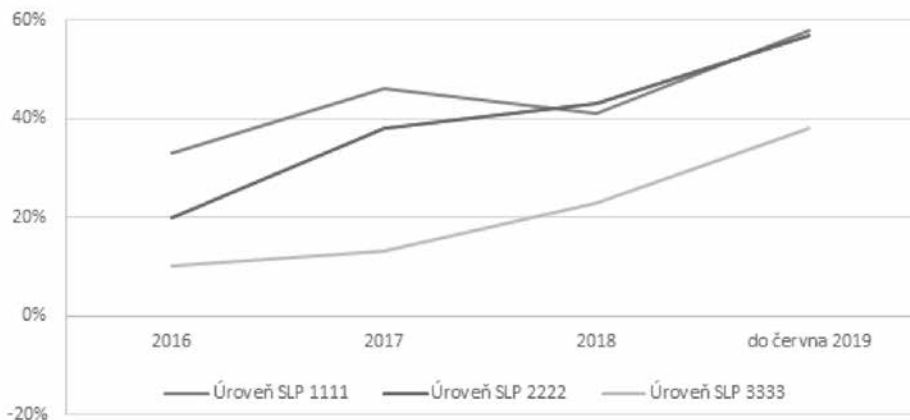
Přestože úspěšnost jazykových kurzů zaznamenává stoupající tendenci, cílené vytváření podmínek pro uspokojivou míru úspěšnosti absolventů jazykových kurzů patří mezi prioritní a trvalé cíle Centra jazykového vzdělávání. Z tohoto důvodu byla a nadále je problematice věnována systematická pozornost podpořená sběrem a analýzou zpětné vazby. Nedílnou součástí těchto aktivit, zaměřenou na ověření relevantnosti uplatňovaných přístupů a připravovaných záměrů, je integrace pohledů expertů působících v oblasti jazykového vzdělávání napříč rezortem Ministerstva obrany. Právě za tímto účelem uspořádalo CJV 25. června 2019 workshop věnovaný otázce úspěšnosti rezortních jazykových kurzů.

Tabulka č. 1: Vývoj úspěšnosti absolventů základních kurzů anglického jazyka Centra jazykového vzdělávání v letech 2016 až 2019

Úroveň	2016	2017	2018	leden až červen 2019
SLP 1111	33%	46%	41%	58%
SLP 2222	20%	38%	43%	57%
SLP 3333	10%	13%	23%	38%

Zdroj: Zpracováno na základě dat CJV

Poté, co expertní panely v rámci tohoto workshopu došly ke shodě v identifikaci faktorů ovlivňujících úspěšnost, přiřazovali zúčastnění experti opět v jednotlivých panelech identifikovaným faktorům relativní míru významnosti. Souhrn skupin identifikovaných faktorů úspěšnosti jazykových kurzů, jakož i jejich relativní významnost přehledně shrnuje tabulka 2. V návaznosti na takto identifikované faktory se experti zaměřili na doporučení opatření s potenciálem žádoucího vlivu na úspěšnost rezortních jazykových kurzů. Sekundárně byla řešena otázka sledování dat a metodiky měření úspěšnosti rezortních jazykových kurzů. Závěry a zjištění jednotlivých panelů byly následně konfrontovány a agregovány v rámci závěrečného plenárního zasedání všech zúčastněných.¹⁶

Graf č. 1: Vývoj úspěšnosti absolventů základních kurzů anglického jazyka Centra jazykového vzdělávání v letech 2016 až 2019

Zdroj: Zpracováno na základě dat CJV

3 IDENTIFIKOVANÉ FAKTORY ÚSPĚŠNOSTI REZORTNÍCH JAZYKOVÝCH KURZŮ

V průběhu workshopu byla na základě panelových diskuzí identifikována řada faktorů, které zúčastnění experti považují za významné ve vztahu k úspěšnosti absolventů rezortních jazykových kurzů u zkoušky podle NATO STANAG 6001. Faktory je možné rozčlenit do 5 kategorií:

- organizace jazykového vzdělávání v rezortu MO a charakter jazykového kurzu,
- přístup a schopnosti účastníka jazykového kurzu,

¹⁶ SMOLÍK, Josef. Prognostické metody bezpečnostních fenoménů. *Vojenské rozhledy*. 2018, 27 (1), 03-24. ISSN 2336-2995. Dostupné z: <www.vojenskerozhledy.cz>. [cit. 2019-10-06].

- přístup a schopnosti vyučujícího v jazykovém kurzu,
- formát zkoušky podle NATO STANAG 6001 a
- logistická podpora.

Ve vztahu k organizaci jazykového vzdělávání v rezortu MO a charakteru jazykového kurzu experti jako kritický významný faktor označili přístup k výběru účastníků do jazykových kurzů. Vedle vlastního nastavení jazykových požadavků v rezortu MO je žádoucí při výběru zohledňovat vnitřní motivaci kandidáta, která může souviset s předpokládanou délkou zbývajících služby, požadavky na stávajícím nebo budoucím systemizovaném místě, možnost působení v zahraničí nebo se zamýšleným studiem v kariérovém kurzu. Klíčovou roli v procesu výběru sehrávají rozřazovací testy (*placement tests*) a adekvátnost nastavení jejich obtížnosti a požadavku na počet bodů k přijetí do kurzu, a to pro kurzy všech tří úrovní jazykové způsobilosti. V této souvislosti panely expertů navrhly zavést rozřazovací testování před kurzy na úroveň 1, což se v současné době neděje a má za následek vytvoření méně homogenních skupin účastníků kurzů. Jako druhý z kritických významných faktorů v této kategorii experti označili flexibilitu studijních plánů kurzů, které umožní uzpůsobovat tempo a zaměření výuky potřebám dané cílové skupiny, jejich dynamice (průběžným výsledkům) a jejich schopnosti učit se. Ve vztahu k délce kurzů experti nezaujali jednoznačné stanovisko, nicméně délku kurzů označili za velmi významný faktor úspěšnosti, který však musí být v relaci s kvalitou obsahu a strukturou kurzu (delší kurz neznamená automaticky vyšší úspěšnost, automaticky je však nákladnější). Mezi velmi významné faktory byl zařazen počet účastníků v kurzu, kdy jako ideální byl uveden počet 8 účastníků, maximálně pak 10 účastníků. Jako další velmi významný faktor úspěšnosti bylo označeno včasné seznamování posluchačů s formátem zkoušky a zahrnutí vhodného spektra cvičných testů do studijních plánů kurzů.

S ohledem na přístup a schopnosti účastníků jazykového kurzu experti za kritický významné označili jejich vstupní jazykovou úroveň. Tento faktor byl však již diskutován v předchozí kategorii v souvislosti s výběrem do kurzů, kdy důležitou roli sehrává relevance a spolehlivost rozřazovacích testů (*placement tests*). Druhým kritickým významným faktorem v této kategorii je motivace účastníka, která je částečně rovněž zohledněna v kontextu výběru do kurzů, nicméně zahrnuje i otázku motivování účastníka jazykového kurzu v jeho průběhu, zejména ze strany vyučujících. Za středně významný faktor experti označili věk a dosažené vzdělání účastníků.

Směrem ke kategorii „přístup a schopnosti vyučujícího“ v jazykovém kurzu experti jako kritický významnou označili pedagogickou způsobilost vyučujících, tedy jejich schopnost motivovat a cíleně aktivizovat potenciál účastníků jazykových kurzů. S tím souvisí i kriticky významná schopnost vyučujících uzpůsobovat obsah a metody výuky aktuálním potřebám jednotlivých skupin. Jazyková způsobilost vyučujících byla experty označena jako pouze středně významný faktor úspěšnosti. Za velmi významnou naopak experti označili motivaci vyučujících a za kritický významnou jejich znalost formátu zkoušky podle NATO STANAG 6001 a kritéria hodnocení u této zkoušky.

V souvislosti s testováním podle NATO STANAG 6001 experti identifikovali jako středně významný faktor poskytování zpětné vazby vyučujícím a jako kritický významný faktor organizování instruktážů ke zkoušce pro posluchače a vyučující.

Tabulka č. 2: Identifikované faktory úspěšnosti jazykových kurzů v rezortu Ministerstva obrany

Skupina faktorů úspěšnosti jazykových kurzů	Identifikovaný faktor úspěšnosti jazykových kurzů	Přiřazená relativní významnost faktoru
Organizace jazykového vzdělávání v rezortu MO a charakter jazykového kurzu	Výběr do kurzu – jazykové požadavky v rezortu MO	Kriticky významné
	Výběr do kurzu – zohlednění možných kritérií vnitřní motivace kandidáta	Kriticky významné
	Výběr do kurzu – pretestace	Kriticky významné
	Délka kurzu	Velmi významné
	Počet posluchačů ve skupině	Velmi významné
	Flexibilita plánů výuky	Velmi významné
Přístup a schopnosti účastníka jazykového kurzu	Vstupní jazyková úroveň	Kriticky významné
	Dosažené vzdělávání a věk	Středně významné
	Schopnost učit se	Velmi významné
	Motivace ke studiu	Kriticky významné
Přístup a schopnosti vyučujícího v jazykovém kurzu	Jazyková způsobilost ve vyučovaném jazyce	Středně významné
	Pedagogická způsobilost	Kriticky významné
	Výběr obsahu a metod výuky vyučujícím podle aktuálních potřeb jednotlivých skupin	Kriticky významné
	Motivace vyučujících	Velmi významné
	Znalost formátu zkoušky a kritérií hodnocení	Kriticky významné
Formát zkoušky podle NATO STANAG 6001	Změna formátu zkoušky (Případný přechod na testování ve dvou dnech, případný přechod na adaptivní testování, multiple choice vs. jiné formy otázek, počty nabízených odpovědí apod.)	Nejednoznačná významnost
	Multiple choice vs. jiné formy otázek, počty nabízených odpovědí	Nejednoznačná významnost
	Poskytování zpětné vazby vyučujícím	Středně významné
	Instruktaže pro posluchače a vyučující	Kriticky významné
Logistická podpora	Vybavení učeben pro výuku	Méně významné
	Vybavení prostor pro testování	Méně významné
	Zázemí pro posluchače (ubytování, stravování, sport apod.)	Středně významné

Zdroj: Upraveno podle závěrů z workshopu „Úspěšnost jazykových kurzů v rezortu Ministerstva obrany“ konaného dne 25. června 2019 v Brně.

V oblasti logistické podpory pokládají experti za středně významný faktor zázemí posluchačů (ubytování, stravování, možnosti sportovních aktivit apod.). Další dva faktory, spadající do této oblasti, označili experti jako méně významné. Jedná se o úroveň vybavení jazykových učeben a úroveň vybavení prostor pro zkoušku podle NATO STANAG 6001.

ZÁVĚR

Výzkum se zabýval efektivitou jazykových kursů resortu obrany za léta 2016-2019. Stanovené jazykové požadavky nesplňovalo v roce 2017 celkem 9 208 vojáků (62,8 %).¹⁷ V roce 2018 došlo k mírnému nárůstu celkového počtu (o cca 3 %) plánovaných jazykových požadavků (úrovní jazykových znalostí) na služebních místech vojáků z povolání na tabulkový počet 15 117 osob, z nichž jazykový požadavek splnilo 6 771 (44,8 %) vojáků (zlepšení ve srovnání s rokem 2017, kdy to bylo 5 456 vojáků tj. 37,2 %). Počet vojáků z povolání, kteří jazykový požadavek v roce 2018 nesplnili, poklesl téměř o tisícovku z 9 208 (z 62,8 %) v roce 2017 na 8 346 (55,2 %) vojáků. V roce 2017 bylo z celkového počtu 946 propuštěných vojáků propuštěno s jazykovou znalostí celkem 355 vojáků (37,5 %), v roce 2018 byl počet propuštěných vojáků celkem 410 a tím a také počet vojáků s jazykovou znalostí z celkového počtu propuštěných vojáků byl vyšší (41,3 %).¹⁸ Stanovený jazykový požadavek má na systemizovaném místě 14 958 (60,69 %). Z daného počtu v září 2019 splňovalo tento požadavek 6 414 vojáků z povolání (tj. 42,88 %).

Relativně vysokou míru úspěšnosti standardizované zkoušky vykazují absolventi kurzů na SLP 1111; u těchto kurzů se za sledované období úspěšnost téměř zdvojnásobila a dosahuje téměř 60 %. U kurzů na SLP 2222 došlo z výchozí úrovně úspěšnosti 20 % v roce 2016 k výraznému posunu na úroveň až 57 % v 1. pololetí roku 2019. Absolventi kurzů CJV na SLP 3333, spojených s tradičně nejobtížnější zkouškou, zaznamenali rovněž signifikantní nárůst úspěšnosti, a to z 10 % v roce 2016 na 38 % v polovině roku 2019.

Z pěti skupin faktorů úspěšnosti jazykových kurzů byla hodnocena relativní významnost celkem 22 faktorů. Nejvíce kriticky významných faktorů se týká organizace jazykového vzdělávání, kde se jako vhodné jeví postupnými kroky revidovat přístup k výběru účastníků a personálu (kriticky významné faktory) do jazykových kurzů a dále se jako žádoucí také jeví problematiku řešit v kontextu nastavení jazykových požadavků a prioritizace jejich naplňování v čase s ohledem na kapacity, popř. i motivaci absolventů jazykových kurzů. Za nezbytné se považuje rozřazovací testování studentů před kurzy a též průběžné vyhodnocování adekvátnosti požadavků na minimální vstupní jazykovou úroveň před zařazením do kurzů SLP 2222 a 3333 (popř. výhledově též SLP 1111) a jejich uzpůsobování s cílem vytvoření více homogenních skupin účastníků kurzů. Jako druhý z kriticky významných faktorů v této kategorii experti označili flexibilitu studijních plánů kurzů, které umožní uzpůsobovat tempo a zaměření výuky potřebám dané cílové skupiny.

V oblasti přístupu a schopnosti vyučujícího lze za zásadní označit flexibilitu výukového procesu uzpůsobovat obsah a metody výuky aktuálním potřebám jednotlivých skupin v závislosti na specifických charakteristikách a potřebách jazykových kurzů. Za významné

¹⁷ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2017*. Praha: Agentura personalistiky AČR, 2018. s. 38.

¹⁸ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2018*. Praha: Agentura personalistiky AČR, 2019. s. 38.

Ize považovat také další kroky, zaměřené na rozvoj zejména pedagogických kompetencí vyučujících a vypracování systému zaškolování nových učitelů.

Diskuze expertů v rámci workshopu kromě jiného dospěla k závěru, že instruktáže týkající se detailního seznámení posluchačů i vyučujících s formátem zkoušky podle NATO STANAG 6001 i se zásadami hodnocení v rámci této zkoušky, jsou pro úspěšnost u zkoušky kriticky významná. Logistické faktory, včetně vybavení učeben jsou považovány za méně významné.

Autoři: ***PhDr. Mária Šíkolová, Ph.D.,** narozena v roce 1959. Je absolventkou Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě (1982). Dizertační práci obhájila na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy (2007). Působila ve vedoucích a pedagogických funkcích v oblasti jazykového vzdělávání v rezortu obrany. V současné době pracuje jako hlavní metodik Centra jazykového vzdělávání Univerzity obrany. Zabývá se problematikou didaktiky výuky cizích jazyků a různých aspektů jazykového testování. Je autorkou řady příspěvků na konferencích doma i v zahraničí a článků v odborných časopisech.*

***Plk. gšt. Doc. Ing. Vladan Holcner, Ph.D.,** narozen v roce 1975. Je absolventem VVŠ PV ve Vyškově (1998), Univerzity obrany v Brně (2005), Marshall Centrrre for Security Studies v Garmisch-Partenkirchenu (2002) a Naval Postgraduate School v Monterey, CA, USA (2006). Působil na různých pozicích na Katedře ekonomie Univerzity obrany, v letech 2010-2019 stál v čele Fakulty vojenského leadershipu a v současné době zastává pozici ředitele Centra jazykového vzdělávání Univerzity obrany. Zabývá se problematikou vojenských výdajů, jejich efektovou, mezinárodní spoluprací v oblasti vyzbrojování a v posledním období rovněž efektivitou jazykového vzdělávání v rezortu obrany. Je autorem řady odborných článků v domácích i zahraničních časopisech.*

Jak citovat: ŠIKOLOVÁ, Mária and Vladan HOLCNER. Efektivita jazykového vzdělávání Centra jazykového vzdělávání Univerzity obrany. *Vojenské rozhledy*. 2020, 29 (2), 037-048. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz